

**DOKTOR ZBIGNIEW SOLAK
(1953–2004)
A WZAJEMNE POZNANIE
POLSKI I LITWY**

Życie i problematyka badawcza
krakowskiego uczonego

Pod redakcją
Stefana Gąsiorowskiego

Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk
Instytut Pamięci Narodowej
Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu

Warszawa – Kraków
2014

Recenzenci:
dr hab. Anna Gruca, prof. IH PAN
dr hab. Stanisław Tadeusz Sroka, prof. IH PAN

Korekta i indeks
Małgorzata Świerzyńska

Skład i łamanie
Dariusz Górski

Opracowanie graficzne
Dariusz Górski

Na okładce:
Zbigniew Solak w Instytucie im. Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku
w 1985 roku

Zdjęcia pochodzą ze zbiorów prywatnych

© Copyright by Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk
© Copyright by Instytut Pamięci Narodowej –
Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
© Copyright by Stefan Gąsiorowski

ISBN 978-83-63352-43-1

Instytut Historii PAN
Rynek Starego Miasta 29/31
00-272 Warszawa
22 831 02 61-62 w. 44
www.ihpan.edu.pl
wydawnictwo@ihpan.edu.pl

Wydanie I

Druk i oprawa
Fabryka Druku

BIBLIOGRAFIA HISTORII LITWY
A ZBIGNIEW SOLAK

Na wstępie należy wymienić pierwsze przykłady bieżącej bibliografii historii Litwy, która swoimi korzeniami sięga okresu dwudziestolecia międzywojennego. Autorem jednej z nich był Konstantinas Jablonskis, który w Kownie opublikował *Bibliografię historii Litwy* za lata 1928–1931 w dwóch tomach litewskiego czasopisma „Praeitis”¹. Mniej więcej w tym samym czasie w Wilnie Stefan Burhardt wydał *Bibliografię do historii b. Wielkiego Księstwa Litewskiego* za lata 1929–1936, która ukazała się w kolejnych sześciu tomach rocznika „Ateneum Wileńskie”².

Dopiero wiele lat po zakończeniu II wojny światowej ponownie podjęto starania w kierunku odnotowywania w formie bibliografii publikacji dotyczących historii Litwy, jednak tym razem, z wiadomych

¹ Konstantinas Jablonskis, *1928 ir 1929 metų Lietuvos istorijos bibliografija*, „Praeitis”, T. 1: 1930, s. 384–395; Tenże, *1930 ir 1931 metų Lietuvos istorijos bibliografija*, Tamże, T. 2: 1933, s. 474–500.

² *Bibliografija do istorji ziem b. W. Ks. Litewskiego za rok 1929*, zestawil S. Burhardt, „Ateneum Wileńskie”, R. 6: 1929 z. 3/4, s. 696–711; *Bibliografija istorji ziem b. W. Ks. Litewskiego za rok 1930*, zestawil S. Burhardt, Tamże, R. 7: 1930 z. 3/4, s. 952–967; *Bibliografija istorji ziem b. W. Ks. Litewskiego za rok 1931* [za lata 1931–1932], zestawil S. Burhardt, Tamże, R. 8: 1933, s. 392–409; *Bibliografija istorii ziem b. W. Ks. Litewskiego za lata 1932–1934*, zestawil S. Burhardt i Janina Rewkowska, Tamże, R. 10: 1935, s. 516–556; *Bibliografija istorji ziem b. W. Ks. Litewskiego za rok 1935*, zestawil S. Burhardt, Tamże, R. 11: 1936, s. 776–798; *Bibliografija istorji ziem b. W. Ks. Litewskiego za rok 1936*, zestawil S. Burhardt, Tamże, R. 12: 1937, s. 652–675.

względów, za granicą. W Chicago Jonas Dainauskas wydał jedenaście numerów tzw. *Historiografii litewskiej*³. Zostały tam zarejestrowane obcojęzyczne (zachodnioeuropejskie) publikacje o Litwie, które wydrukowano po II wojnie światowej.

W niemieckim Marburgu Povilas Reklaitis w czasopiśmie „Zeitschrift für Ostforschung” opublikował materiały do *Bibliografii selektywnej litewskiej*. Obejmuje ona lata 1970–1993⁴. Pracę tę kontynuował Paul Kaegbein, wydając roczniki bibliografii Estonii, Łotwy i Litwy⁵.

³ *Lietuvos istoriografija: sąrašas kai kurių veikalų Lietuvos istorijos klausimais, parengtų ne lietuvių* [od nr 3 w języku litewskim] *ir per paskutiniuosius 10–15* [od nr 2–12] *metų išleistus ne Lietuvoje*, parengė Jonas Dainauskas, nr 1, Chicago 1971, ss. 13; nr 2, Chicago 1972, ss. 27; nr 3, Chicago 1973, ss. 32; nr 4, Chicago 1974, ss. 43; nr 5/6, Chicago 1975–1976, ss. 45; nr 7, Chicago 1977, ss. 42; nr 8–10, Chicago 1978–1980, ss. 79; nr 11, Chicago 1984, ss. 94.

⁴ *Litauische Bibliographie 1970–1972 in Auswahl: Schrifttum über das Litauertum, erschienenen im westlichen Auslande*, bearb. von Povilas Reklaitis, „Zeitschrift für Ostforschung”, Jg. 23: 1974 H. 2, s. 364–381; *Litauische Bibliographie 1973–1974 in Auswahl*, bearb. von P. Reklaitis, Tamże, Jg. 26: 1977 H. 1, s. 173–192; *Litauische Bibliographie 1975–1976 in Auswahl: mit Nachträgen*, bearb. von P. Reklaitis, Tamże, Jg. 27: 1978 H. 4, s. 746–766; *Litauische Bibliographie 1977–1978 in Auswahl: mit Nachträgen*, bearb. von P. Reklaitis, Tamże, Jg. 29: 1980 H. 1, s. 172–190; *Litauische Bibliographie 1979–1980 in Auswahl*, bearb. von P. Reklaitis, Tamże, Jg. 30: 1981 H. 2, s. 301–318; *Litauische Bibliographie 1981–1982 in Auswahl*, bearb. von P. Reklaitis, Tamże, Jg. 32: 1983 H. 2, s. 302–318; *Litauische Bibliographie 1983–1984 in Auswahl: mit Nachträgen*, bearb. von P. Reklaitis, Tamże, Jg. 35: 1986 H. 1/2, s. 300–316; *Litauische Bibliographie 1985–1987 in Auswahl*, bearb. von P. Reklaitis, Tamże, Jg. 38: 1989 H. 2, s. 296–318; *Litauische Bibliographie 1988–1990 in Auswahl*, bearb. von P. Reklaitis, Tamże, Jg. 41: 1992 H. 2, s. 296–316; *Litauische Bibliographie 1991–1993 in Auswahl: mit Nachträgen*, bearb. von P. Reklaitis, „Zeitschrift für Ostmitteleuropa-Forschung”, Jg. 44: 1995 H. 4, s. 606–628.

⁵ *Baltische Bibliographie: Schrifttum über Estland, Lettland, Litauen: 1994: mit Nachträgen*, ausgewählt und zusammengest. von Paul Kaegbein, Marburg 1995, ss. 220; *1995: mit Nachträgen*, zusammengest. von P. Kaegbein, Marburg 1996, ss. 296; *1996: mit Nachträgen*, zusammengest. von P. Kaegbein, Marburg 1997, ss. 354; *1997: mit*

Na Litwie w czasach sowieckich Biblioteka Akademii Nauk Litewskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej wraz z Instytutem Historii Litwy w Wilnie wydały trzy tomy *Bibliografii historii Litewskiej SRR* za lata 1940–1975, które zostały opracowane przez Onę Adomonienę, Vacysa Miliusa, Adolfa Tautavičiusa i Ritę Strazdūnaitę⁶. Odnotowywała ona lituanika tylko z czasopism radzieckich.

W roku 1997 w Instytucie Historii Litwy w Wilnie podjęto decyzję o opracowaniu rzetelnej bieżącej *Bibliografii historii Litwy*. Żeby nie było przerw w rejestrowaniu publikacji dotyczących dziejów Litwy, dyrekcja Biblioteki Litewskiej Akademii Nauk wyraziła zgodę na kontynuowanie bibliografii wydawanych już w czasach radzieckich. Postanowiono przygotować kolejne tomy bibliografii retrospektywnej, obejmujące produkcję wydawniczą w cyklach pięcioletnich za okres od 1976 do 1995. Z tej serii udało się wydrukować już dwa tomy, zawierające opisy bibliograficzne prac historycznych odnoszących się do dziejów Litwy za lata 1976–1980 oraz 1981–1985⁷. Natomiast w Instytucie Historii Litwy ustalono, że corocznie będą publikowane materiały do bieżącej bibliografii lituaników i to nie tylko na podstawie tytułów prac historycznych wziętych z litewskich czasopism naukowych,

Nachträgen, zusammengest. von P. Kaegbein, Marburg 1998, ss. 316, nlb. 2; *1998: mit Nachträgen*, zusammengest. von P. Kaegbein, Marburg 2000, ss. 306; *1999: mit Nachträgen*, zusammengest. von P. Kaegbein, Marburg 2002, ss. 364; *2000: mit Nachträgen*, zusammengest. von P. Kaegbein, Marburg 2005, ss. 433.

⁶ *Lietuvos TSR istorijos bibliografija: 1940–1965*, sudarė Ona Adomonienė, Vacys Milius, Adolfas Tautavičius, Vilnius 1969, ss. 708, nlb. 2; O. Adomonienė, *Lietuvos TSR istorijos bibliografija: 1966–1970*, Vilnius 1980, ss. 586, nlb. 3; O. Adomonienė, Rita Strazdūnaitė, *Lietuvos istorijos bibliografija 1971–1975*, Vilnius 1992, ss. 560, nlb. 1.

⁷ *Lietuvos istorijos bibliografija: 1976–1980*, parengė Jadvyga Kulikauskienė, Vilnius 2006, ss. 493, nlb. 2; *Lietuvos istorijos bibliografija: 1981–1985*, parengė Aida Grybienė, Vilnius 2008, ss. 607, nlb. 1.

ale także, na ile to będzie możliwe, z całego świata. Dotychczas zostało wydanych sześć roczników za lata 1996–2001⁸.

Warto podkreślić, że w trakcie przygotowań do opracowywania bieżącej *Bibliografii historii Litwy* postanowiliśmy poszukać współpracy lub raczej pomocy najpierw w Polsce. Dlaczego tam? Otóż, po pierwsze, ze względu na wspólną historię i możliwą wymianę danych, a po drugie, ponieważ, tak naprawdę, nie mieliśmy w tego typu pracach ani doświadczenia, ani praktyki. Duże natomiast wrażenie wywierała na nas tradycja wydawania roczników *Bibliografii historii polskiej*, a przede wszystkim ich treść i forma. Od razu trzeba też koniecznie dodać, że wówczas, w latach dziewięćdziesiątych XX wieku, tylko dzięki prywatnej inicjatywie Zbigniewa Solaka prace historyków litewskich o Polsce, albo raczej o naszej wspólnej historii opublikowane na Litwie były przez niego odnotowywane i włączane do opracowywanej w Instytucie Historii PAN w Krakowie *Bibliografii historii polskiej*.

W nawiązaniu moich kontaktów z krakowską „Bibliografią” pomogły wcześniej zadzierzgnięte stosunki nieformalne. Już wówczas, w roku 1997, moi koledzy z Instytutu Historii Litwy w Wilnie przyjaźnili się ze wspomnianym historykiem, Zbigniewem Solakiem, który pracował wtedy w Zakładzie Bibliografii Bieżącej IH PAN. Obecny dyrektor Instytutu Historii Litwy, dr Rimantas Miknys, poznał mnie z nim w czasie jego pobytu w Wilnie. Bardzo szybko znaleźliśmy wspólny język.

Szybko też, bez zbędnych formalności, udało mi się w ramach wymiany międzyinstytutowej wyjechać do Krakowa. Tam, w ciągu

⁸ *Lietuvos istorijos bibliografija, 1996*, sudaryt. I. Tumelytė, Vilnius 2000, ss. 162, nlb. 2; *Lietuvos istorijos bibliografija, 1997*, sudaryt. I. Tumelytė, Vilnius 2002, ss. 221, nlb. 2; *Lietuvos istorijos bibliografija, 1998*, sudaryt. Tomas Baranauskas, Vilnius 2005, ss. 333, nlb. 2; *Lietuvos istorijos bibliografija, 1999*, sudaryt. I. Tumelytė, Vilnius 2005, ss. 229, nlb. 2; *Lietuvos istorijos bibliografija, 2000*, sudaryt. I. Tumelytė, Vilnius 2008, ss. 186, nlb. 2; *Lietuvos istorijos bibliografija, 2001*, sudaryt. I. Tumelytė, Vilnius 2012, ss. 168, nlb. 2.

dwóch tygodni Zbigniew Solak wprowadził mnie w tajniki pracy bibliograficznej Zakładu Bibliografii Bieżącej IH PAN, którym kierował wówczas jeszcze śp. prof. Wiesław Bieńkowski. Zbyszek przedstawił mi stronę techniczną swojej pracy, cierpliwie objaśniał szczegóły różnych opisów bibliograficznych i uczył korzystać z programu komputerowego MicroISIS, który wykorzystywał w pracach bibliograficznych, co wtedy było jeszcze nowością.

Potem on kilka razy przyjeżdżał do Wilna na kwerendy naukowe, i, chociaż bardzo zajęty swoją pracą o Michale Römerze, zawsze znajdował czas na spotkanie ze mną w sprawach bibliograficznych.

Po śmierci Zbyszka bezpośrednia współpraca litewsko-polska na polu bibliografii nie była kontynuowana w związku z tym, że dane bibliograficzne tak z Krakowa, jak i Wilna zaczęto przekazywać do tej samej komputerowej bazy danych pod nazwą Bibliografia historii Europy Środkowo-Wschodniej, opracowywanej w Instytucie Herdera w Marburgu (www.litdok.de), którą udostępniano on-line. Niestety, nasza litewska bibliografia ukazuje się drukiem z bardzo dużym opóźnieniem, co oczywiście utrudnia, wręcz uniemożliwia, wymianę danych bibliograficznych. Z naszej strony przekazywane są jedynie opisy bibliograficzne z drukowanych roczników za lata 1996–2001 i zbierany obecnie niedrukowany jeszcze materiał za lata 2002–2003.

I na koniec jeszcze krótka refleksja o Zbyszku. Podczas naszych kontaktów nigdy nie koncentrował się na szczegółach. Dobrze pamiętam, jak na jedno moje pytanie Zbyszek odpowiedział: „Nie ważne jaki będzie ten opis – głównie żeby ten opis był”...

Lietuvos istorijos bibliografijos leidimas ir Zbigniewas Solakas

S a n t r a u k a

Pradžioje trumpai apžvelgiu visas Lietuvoje ir užsienyje leistas einamąsias *Lietuvos istorijos bibliografijas*, pateikiu jų sąrašą.

Lietuvos istorijos institute 1997 metais pradėti rengti kasmetiniai *Lietuvos istorijos bibliografijos* tomai (išleisti 1996–2001 metų). Prireikus bendradarbiauti, *Einamosios Lenkijos istorijos bibliografijos* sudarytojai iš Krokuvos buvo pasirinkti ne tik dėl bendros istorijos ir keitimosi informacija galimybių, bet ir dėl tokios bibliografijos leidimo tradicijų. Reikia pabrėžti, kad tik Zbigniewo Solako iniciatyva *Lenkijos istorijos bibliografijoje* buvo registruojami Lietuvos istorikų darbai apie Lenkiją ir mūsų bendrą istoriją.

Užmegzti ryšius padėjo neformalūs mano kolegų santykiai su istoriku Z. Solaku iš *Einamosios istorijos bibliografijos* skyriaus. Dabartinis instituto direktorius dr. Rimantas Miknys mane supažindino su Z. Solaku, kurio komunikabilumo dėka iš karto radome bendrą kalbą. Dvi savaites Krokuvoje mačiau kasdieninį *Einamosios istorijos bibliografijos* skyriaus darbą. Z. Solakas paaikškino techninę bibliografijos sudarymo pusę, aprašų skirtumus, mokė naudotis kompiuterio programa. Vėliau pradėjome keistis informacija.

Po Z. Solako mirties tiesioginis bendradarbiavimas nutrūko dar ir todėl, kad ir iš Vilniaus, ir iš Krokuvos duomenys yra pateikiami toje pačioje Herderio instituto Marburge (Vokietijoje) rengiamoje *Vidurio Rytų Europos istorijos bibliografijos* duomenų bazėje www.litdok.de.